

УДК 378.22.013.42:001.895

Куторжевська О. А.

СТРУКТУРА ПЕДАГОГІЧНОЇ ІННОВАТИКИ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

А Розкрита структура педагогічної інноватики в системі підготовки соціальних педагогів: теоретичний блок – створення нового в системі освіти і педагогічної науки; сприйняття нового соціально-педагогічним співтовариством; застосування педагогічних новацій на практиці.

Ключові слова: педагогічна інноватика, соціальний педагог, діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування.

Постановка проблеми. У сучасних умовах в Україні відбувається становлення нової системи освіти, орієнтованої на світовий освітній простір. Цей процес супроводжується змінами в педагогічній теорії та практиці навчально-виховного процесу: пропонується новий зміст, підходи, інші відносини, інший педагогічний менталітет, використовується зарубіжний досвід, стрімко розвивається соціальна педагогіка як наука.

Професію «соціальний педагог» в Україні введено до кваліфікаційного переліку спеціальностей у 2002 р. Соціальний педагог – спеціаліст, що має фахову підготовку певного кваліфікаційного рівня (бакалавр, спеціаліст, магістр) і здійснює соціально-педагогічну діяльність у соціумі; виступає посередником між особистістю і державно-громадськими соціальними службами, захисником інтересів і законних прав людини, помічником у сприянні соціальних ініціатив і пошуку виходу з проблемної ситуації; є експертом у постановці «соціального діагнозу» і визначенні методів педагогічного впливу у вирішенні проблемної ситуації людини [4, с. 181].

Аналіз останніх досліджень. Дослідники вказують на основне завдання соціального педагога – налагодження балансу між відповідальністю суспільства перед особистістю та особистості перед суспільством, визначення проблем і потреб особистості на різних рівнях: індивідуальному, міжособистісному та суспільному [4, с. 178]. Кваліфікаційні вимоги до певних категорій соціальних педагогів визначені в тарифно-кваліфікаційній характеристиці соціального педагога: соціальний педагог має вищу або середню освіту зі спеціальностей «соціальна педагогіка» або «соціальна робота» [4, с. 180], як виняток, іншу вищу педагогічну освіту, дотримується вимог етичного кодексу, професійно компетентний, забезпечує

нормативні вимоги до рівня навчально-виховної роботи у соціальному середовищі, відповідає загальним етичним і культурним вимогам до педагогічних працівників.

Посадові обов'язки соціального педагога визначені у листі МОН України №1/9-272 від 02.08.2001 р., а нормативи їх кількості у навчальних закладах визначені у листі МОН України №1/9-385 від 18.08.2003 р., де зазначено, посади соціальних педагогів вводяться в штати загальноосвітніх та інших навчальних закладів, що кількість соціальних педагогів дошкільних навчальних закладів (дитячих будинків) інтернатного типу та центрів розвитку дитини – одна ставка на навчальний заклад. Соціально-педагогічна робота в загальноосвітніх навчальних закладах, – зауважує О. Безпалько, – має за мету здійснення посередництва між освітніми установами, сім'єю, трудовими колективами, громадськістю, організацію їхньої взаємодії з метою створення умов для всебічного розвитку дітей і підлітків; сприяння участі вихованців у науковій, технічній, художній творчості, спортивній, суспільно корисній діяльності, виявленню задатків, обдарувань, розкриттю здібностей, талантів, професійному самовизначенню та соціальній адаптації учнівської молоді; залучення до культурно-освітньої, профілактично-виховної, спортивно-оздоровчої, творчої роботи різних установ, громадських організацій, творчих спілок, окремих громадян; вплив і подолання особистісних, міжособистісних, внутрішньо-сімейних конфліктів, надання потрібної консультативної психолого-педагогічної допомоги дітям і підліткам, групам соціального ризику, дітям, які потребують піклування тощо [4, с. 187].

У сучасній освіті проголошено один із важливих принципів – принцип варіативності, який дає можливість вибирати та конструювати педагогіч-

ний процес за будь-якими моделями, включаючи авторські. Нині створюється нова педагогіка, – зауважує І. Дичківська, – характерною ознакою якої є інноваційність – здатність до оновлення, відкритість новому [3, с. 7]. Педагогічні інновації, – стверджує А. Гулевська-Черниш, – стали предметом спеціального дослідження вчених у 50-х рр. ХХ ст. на Заході і в останні два десятиліття в Україні [4, с. 490]. Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується відходом від тоталітарної уніфікації і стандартизації педагогічного процесу, інтенсивним переосмисленням цінностей, пошуками нового в теорії та на практиці навчання і виховання. Саме інновації є результатом наукових пошуків, передового педагогічного досвіду окремих педагогів і цілих колективів: концепція гуманістичної педагогіки В. Сухомлинського, що визріла в лоні традицій колективної педагогіки А. Макаренка, В. Сороки-Росинського, новаторські ідеї Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, С. Лисенкової, Є. Ільїна, Б. Нікітіна, концепція «авторської школи» М. Щетиніна, О. Тубельського та ін. практично довели, що за певних обставин можливе значне підвищення ефективності ланок педагогічного процесу.

Метою нашого дослідження є розглянути структуру педагогічної інноватики в системі підготовки соціальних педагогів.

Інноваційна стратегія розвитку сучасного освітньо-виховного процесу, – зауважує І. Бех, – зумовила створення технологій для забезпечення його якості [1, с. 9]. Уведення професії «соціальний педагог» і підготовка фахівців відкрили принципово нові підходи у вітчизняній соціальній і педагогічній науці й практиці. Підготовка майбутніх соціальних педагогів повинна будуватися, – стверджує С. Харченко, – на новій теоретичній основі, що пропонує відмову від методологічної ортодоксальності, характерної до недавнього часу. Від декларативності, що проповідувала загальні абстрактні істини, зараз потрібно перейти до конкретних педагогічних і соціальних технологій, покликаних допомогти людині у вирішенні її найрізноманітніших, як суто індивідуальних, так і соціальних проблем. Замість імперативності, що вимагає бездоганного й безапеляційного дотримання етичних норм і принципів, повинна бути усвідомлена необхідність розуміння людини, її проблем, прийняття цих проблем і надання адекватної допомоги й підтримки в їхньому подоланні [5, с. 199]. Підготовка майбутніх фахівців до інноваційної діяльності відбувається в процесі здобуття ними теоретичної і практичної діяльності.

Н. Волкова виділяє такі критерії готовності до інноваційної діяльності: усвідомлення необхідності інноваційної діяльності; готовність до творчої діяльності щодо нововведень у загальноосвітньому закладі, впевненість у результативності; узгодженість особистих цілей з інноваційною діяльністю; готовність до подолання творчих невдач; органічність інноваційної діяльності, фахової та особистісної культури; рівень технологічної готовності до інноваційної діяльності; позитивне

сприйняття свого минулого досвіду і вплив інноваційної діяльності на фахову самостійність; здатність до фахової рефлексії [2, с. 408]. Таким чином, в організації творчої діяльності важливим є вибір не лише актуальної, а й посилюючої теми, чітке формулювання мети і завдань творчого пошуку як окремого педагога, так і усього педагогічного колективу, оптимальний розподіл і кооперація праці. Процес упровадження інновацій, – радить Н. Волкова, – доцільно розподіляти на основні етапи, враховувати теоретичну і практичну підготовку педагогів, на підставі всебічного аналізу, своєчасно коригувати його зміст, етапи, накреслюючи нові перспективи роботи.

Інноваційні процеси в системі освіти засвідчують якісно новий етап взаємодії й розвитку науково-педагогічної та педагогічної творчості та процесів застосування її результатів. Педагогічна інноватика відповідно до особливостей інноваційних процесів, – зауважує І. Дичківська, – охоплює такі теоретичні блоки: створення нового в системі освіти і педагогічної науки, прийняття нового соціально-педагогічним співтовариством; застосування педагогічних новацій на практиці [3, с. 29].

Виклад основного матеріалу. Першим структурним блоком педагогічної інноватики є створення нового в системі освіти: згідно з навчальним планом підготовки спеціаліста з галузі знань 0101 «Педагогічна освіта» за напрямом 7.01010601 «Соціальна педагогіка» студенти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка серед нормативних навчальних дисциплін вивчають дисципліни гуманітарного та соціально-економічного циклу, природничо-наукової (фундаментальної) підготовки, професійної та практичної підготовки.

Курс «Адаптація і реабілітація дітей-сиріт у сучасних формах опіки», спецкурс «Інноваційна діяльність соціального педагога» – нові дисципліни циклу професійної та практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів. Мета вивчення курсу: підготовка студентів соціальної сфери до надання комплексної соціальної допомоги в адаптації дітей-сиріт до соціальних форм опіки (інтернатних і сімейних), спецкурсу – формування готовності майбутніх соціальних педагогів до інноваційної діяльності. Унаслідок вивчення курсу «Адаптація і реабілітація дітей-сиріт у сучасних формах опіки» студенти повинні знати: форми влаштування на виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; основні поняття курсу; особливості адаптації дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, до нових умов; попередження негативного впливу факторів соціального середовища на особистість; роль батьків-вихователів у прийомних родинах, дитячих будинках сімейного типу та вихователів інтернатних закладів освіти в адаптації вихованців до нового середовища; особливості навчально-виховного процесу в інтернатних закладах освіти, значущість єдності вимог усіх оточуючих щодо вихованця в умовах інтернатного закладу освіти, дитячого будинку сімейного типу чи прийомної

родини. Унаслідок вивчення спецкурсу «Інноваційна діяльність соціального педагога» студенти повинні знати: основні поняття спецкурсу, сутність і структуру інноватики, умови ефективності соціально-педагогічних процесів тощо.

Майбутні соціальні педагоги опрацьовують курс «Адаптація і реабілітація дітей-сиріт у сучасних формах опіки», спецкурс «Інноваційна діяльність соціального педагога», що є логічним доповненням курсів «Теорія та історія соціального виховання», «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти», «Педагогіка сімейного виховання», «Етика і психологія сімейного життя», «Соціалізація особистості». Унаслідок їхнього вивчення студенти повинні знати: основні засади державної молодіжної політики; систему соціально-педагогічної діяльності соціального гуртожитку, спрямовану на соціалізацію молоді, позбавленої батьківського піклування; сутність і зміст соціалізації молоді, позбавленої батьківського піклування, в умовах соціального гуртожитку; природно-культурні, соціально-культурні та соціально-психологічні завдання соціального педагога, який працює з мешканцями соціального гуртожитку; знати, що життєва компетентність мешканців інтернатних закладів інтегрує в собі компетентність здорового способу життя, трудову, моральну, комунікативну та громадянську компетентності; головну мету діяльності соціальних гуртожитків: (соціальна адаптація дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, у віці від 15 до 18 років, а також молоді з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, у віці від 18 до 23 років, які проживають у соціальному гуртожитку, шляхом формування активної життєвої позиції, засвоєння норм і цінностей суспільства, підготовка вихованців до самостійного життя, до створення сім'ї, народження та виховання дітей); завдання, що постають перед спеціалістами даного закладу: (забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, віком від 15 до 18 років, а також осіб із числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, віком від 18 до 23 років шляхом формування

активної життєвої позиції, засвоєння норм і цінностей суспільства за допомогою організації індивідуальних і колективних корекційних заходів; формування у вихованців навичок самостійного життя за межами соціального гуртожитку за допомогою розроблених соціально-педагогічних технологій, сприяння успішній соціалізації молоді, позбавленої батьківського піклування; створення належних умов для соціальної адаптації мешканців гуртожитку, надання допомоги в подоланні соціальної та психологічної дезадаптації, сприяння вирішенню психологічних і соціальних проблем вихованців шляхом проведення індивідуальних і групових корекційних заходів, формування навичок безпечної сексуальної поведінки, зміцнення репродуктивного здоров'я, просвіта з питань усвідомленого батьківства, підготовка до створення власної сім'ї, висвітлення питань щодо народження та виховання дітей.

Висновки. Таким чином, упровадження нових курсів у систему підготовки майбутніх соціальних педагогів є одним зі структурних блоків педагогічної інноватики поряд зі сприйняттям нового соціально-педагогічним співтовариством і застосуванням педагогічних новацій на практиці – орієнтація педагогічної практики на варіативність як принцип упровадження нового, що передбачає раціональне поєднання різних його видів: обов'язкове (регламентується директивними документами), вибіркоче (вибір змісту форм і методів упровадження залежно від конкретних умов) та ініціативне (в його основі – ініціатива колективних навчально-виховних закладів, а також окремих педагогів).

Список використаних джерел

1. Бех, І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. / І.Д. Бех. – К. : Академвидав, 2012. – 560 с.
2. Волкова, Н. П. Педагогіка: посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н.П. Волкова. – К. : Вид. центр «Академія», 2001. – 576 с.
3. Дичківська, І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери: [2-ге вид.; за заг. ред. проф. І.Д. Звереві]. – Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. – 536 с.
5. Харченко, С.Я. Соціалізація дітей та молоді в процесі соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика : монографія / С.Я. Харченко. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 320 с.

Дата надходження авторського оригіналу до редакції: 30.07.2014

Куторжевская О. А. Структура педагогической инноватики в системе подготовки социальных педагогов.

А Раскрыта структура педагогической инноватики в системе подготовки социальных педагогов; теоретический блок – создание нового в системе образования и педагогической науки; восприятие нового социально-педагогическим сообществом; применение педагогических новаций на практике.

Ключевые слова: педагогическая инноватика, социальный педагог, дети-сироты; дети, лишённые родительской опеки.

Kutorzhevska O. A. The Structure of pedagogical innovation in social pedagogues training.

S The article revealed the structure of pedagogical innovations in the training of social workers: a theoretical block – the creation of a new system of education and pedagogical science; the perception of a new socio-educational community; the use of pedagogical innovations in practice.

Key words: pedagogical innovation, social pedagogue, orphans, children deprived of parental care.